

Лада Чемоніна,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової освіти Бердянського
державного педагогічного університету

КОМПЕТЕНТНЕ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА В УЧНІВ ІЗ ДОМІНАНТНОЮ ЛІВОЮ РУКОЮ ЯК ПОКАЗНИК ЯКІСНОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У Національній доктрині розвитку освіти нашої держави визначається, що основним завданням нової школи України XXI століття є формування культурної, гармонійно розвинутої особистості, здатної реалізовувати свій інтелектуальний і особистісний потенціал. Завдання загальноосвітнього навчального закладу полягає в тому, щоб надати дітям можливість розвинути задатки та сформувати загальнолюдські компетентності, що забезпечить їхню соціалізацію.

Сучасні науковці – психологи, педагоги, методисти – виділяють проблему навчання ліворуких молодших школярів у початковій школі як одну із серйозних і актуальних [1; 2; 3; 4]. Хоча останнім часом учителі відмовилися від практики переучування таких учнів, але це не вирішує проблему. І не тільки тому, що фахівці-практики стикаються з труднощами при навчанні названого контингенту дітей (дзеркальне читання та письмо, дисграфія, порушення фонематичного сприйняття), а й тому, що існують учні з прихованим лівшеством, яке не має зовнішніх ознак, але виявляється в специфіці латеральної організації мозку [1; 4].

За оцінками дослідників, серед дорослих контингент лівшів становить 10% від загальної кількості населення планети цього віку, серед школярів цей відсоток є значно вищим. Як результат впливу оточення, зазначений вище показник дещо знижується з віком. Т. Доброхотова та Н. Брагіна вказують, що частота виявлення ліворукості знаходиться в межах від 10% до 30%. На їх думку, тенденція зростання кількості дітей цієї категорії спостерігається саме в початковій школі. Тому важливого значення набуває питання щодо організації їхнього навчання [1].

Для нас є важливою думка І. Цепової, яка зазначає, що ліворукість – явище рідкісне й розповсюджене одночасно. Досвідчені вчителі відмічають, що з кожним роком кількість ліворуких учнів у класах збільшується. Така тенденція говорить про відмову батьків і педагогів від переучування й про терпиме ставлення до проявів у дітей цієї якості. Адже насильницьке переучування ліворуких школярів писати правою рукою спричиняє посилення в них роздратування, нестриманості, погіршення сну, в окремих випадках навіть спостерігається заїкання. У письмі ліворукі, що проходять «перекваліфікування», ніколи не

досягають тієї досконалості, яка має місце під час письма домінантною лівою рукою [4].

Результати досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців (Н. Брагіної, Т. Доброхотової, Л. Марченко, І. Цепової та ін.) засвідчують, що ліворукі молодші школярі потребують дбайливого спостереження і супроводу. Вони є групою ризику щодо виникнення логоневрозів, недостатності афективно-вольової сфери й інших явищ. Контингент дітей, які мають початковий рівень навчальних досягнень чи не встигають, складають приблизно 70% лівшів та ліворуких. Також слід відмітити, що значною є кількість учнів із домінантною лівою рукою і серед підлітків з девіантною поведінкою [3].

Проте ліворукість та лівшество не є безпосередніми чинниками шкільної дезадаптації. Проблеми та труднощі в навчанні цієї категорії дітей підсилюються через некваліфіковану підготовку майбутніх учителів початкової школи, відсутність психологічного супроводу процесу навчання в загальноосвітньому навчальному закладі, традиційно орієнтованого на праворуких учнів [2]. Процес навчання в ЗНЗ школярів із домінантною лівою рукою, їх адаптація в колективі мають свою специфіку та вимагають спеціального аналізу й особливої організації. На жаль, дані про індивідуальний профіль асиметрії дитини у практичній роботі педагогами враховуються рідко. Однією з причин цього, на думку Т. Доброхотової, Л. Марченко та А. Сиротюк, є недостатня підготовка вчителя до відповідної діяльності [1; 2; 3]. Цю тезу підтверджують і результати проведеного нами опитування фахівців у галузі початкової освіти.

Отже, існує потреба в педагогах, здатних ефективно навчати учнів із домінантною лівою рукою з урахуванням їхніх індивідуально-психологічних особливостей, вирішити яку, вважаємо, можливо за допомогою уведення до навчального плану напряму підготовки 013 Початкова освіта дисципліни «Графічна компетентність молодших школярів». Предметом вивчення названої дисципліни є процес професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування графічної вправності учнів 1–4 класів.

Програма зазначеного навчального курсу складається із шести змістових модулів, одним з яких є «Навчання письма учнів початкової школи із домінантною лівою рукою». Зміст лекції, що входить до його складу (тема: «Формування графічної компетентності ліворуких першокласників»), доцільно розкрити через такі питання, а саме:

- суть поняття ліворукості;
- адаптація ліворуких першокласників до навчання в загальноосвітньому навчальному закладі;
- основні етапи навчання письма ліворуких дітей.

Пропонований матеріал дозволяє ознайомити студентів з особливостями розвитку навички письма в ліворуких першокласників;

формувати в майбутніх учителів початкової школи поняття «ліворука дитина», «лівша», «амбідекстр»; розвивати вміння й навички студентів використовувати сучасні методи у процесі навчання учнів із домінуючою лівою рукою письма, формувати професійну вправність майбутніх фахівців щодо здійснення мовної освіти молодших школярів; виховувати культуру мовлення студентів і позитивне ставлення до обраної професії.

Окрім пояснення матеріалу викладачем і презентації основних понять і засобів навчання письма за допомогою засобів мультимедіа, вважаємо за доцільне на цьому занятті запропонувати майбутнім фахівцям провести порівняльний аналіз прописів для учнів із домінуючою правою і лівою рукою. За результатами спостереження студенти мають дійти такого висновку:

- «традиційні» прописи і прописи для лівшів мають певні відмінності, як-от:

- зразок, з якого зазвичай починається будь-який рядок, у «традиційних» прописах розміщено зліва, а в прописах для лівшів дублюється наприкінці рядка, тобто і зліва, і справа;

- у першому варіанті прописів напрямок письма не позначається, а в другому – напрямок письма позначається стрілочками.

- «традиційні» прописи і прописи для лівшів мають спільні риси, а саме:

- в обох видах названого засобу навчання письма спочатку подається матеріал, спрямований на формування технічних навичок письма, а потім – графічних;

- букви вивчаються згідно з частотністю їх уживання в мовленні.

Під час проведення цього лекційного заняття доцільним, на нашу думку, буде використання і технології розвитку критичного мислення, зокрема стратегії «Джигсо». З її допомогою студенти можуть ознайомитися зі способами письма лівою рукою, які існують сьогодні.

У результаті опанування матеріалу з теми студенти мають усвідомити:

- визначення ступеня готовності першокласників до навчання в ЗНЗ взагалі та формування навичок письма зокрема проводиться за медичними і психофізіологічними критеріями;

- ліворукий першокласник – учень, який має тільки домінуючу ліву руку;

- лівша – учень, що має домінуючу ліву руку, ногу, око і вухо;

- амбідекстр – школяр, що не тільки вміє писати обома руками, а й виконує практично будь-яку роботу успішно і правою, і лівою рукою;

- для успішної адаптації ліворукої дитини і лівші до загальноосвітнього навчального закладу необхідно враховувати напрями роботи, які складаються з пропедевтичної, розвивальної та

корекційної допомоги з боку батьків і педагогів;

- підготовка названого вище контингенту дітей до засвоєння навичок письма відбувається протягом дев'яти етапів;

- формування в ліворуких дітей і лівшів технічної навички письма потребує особливої уваги (координування рухи руки, користування письмовим приладдям, правильна поза за партою, розташування зошита і вміння правильно тримати ручку під час письма);

- у процесі навчання учнів із домінантною лівою рукою зустрічаються порушення моторного розвитку, координації рухів рук, недостатність розвитку зорово-просторового сприйняття, зорової пам'яті та зорово-моторної координації, що спричиняє виникнення труднощів у формуванні графічної навички школярів;

- до письма ліворукої дитини та лівші необхідно ставити такі вимоги, як-от:

- правильне написання форм букв та їх з'єднань;
- однакова відстань між буквами і словами;
- збереження лінійності і ритмічності;
- пряме письмо з невеличким нахилом ліворуч.

Описаний вище підхід сприяє формуванню в майбутніх учителів початкової школи загальних і фахових компетентностей, що забезпечує якісну підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Доброхотова Т. А. Левши / Т. А. Доброхотова, Н. Н. Брагина. – М. : Книга, 2004. – 232 с.

2. Марченко Л. Особливості навчання ліворуких дітей / Л. Марченко // Чернігівський держ. пед. ун-т імені Т. Шевченка. Актуальні проблеми реформування сучасної початкової школи : [Зб. матер. міжвуз. студ. наук.-практ. конф., присвяченої 90-річчю ЧДПУ 13 квітня 2006 р.] – Чернігів, 2006. – С. 17–19.

3. Сиротюк А. Адаптація ліворукої дитини в «праворукому» світі / А. Сиротюк // Психолог. – 2002. – № 5 (травень). – С. 23–25.

4. Цєпова І. В. Навчаємо письма ліворуких дітей / І. В. Цєпова. – Харків : Ранок, 2009. – 128 с. – (Навчання грамоти).